

Jak rozumíme informační gramotnosti

Vymezení pojmu „informační gramotnost“ je pro činnost Odborné komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách klíčové. Odvíjí se od něj nejen vysvětlení a pochopení obsahu informační gramotnosti, ale také stanovení cílů, formulace standardů a praktická náplň informačního vzdělávání.

V zahraniční literatuře se setkáváme s několika základními definicemi pojmu informační gramotnost. Nejčastěji citovanou je definice [ALA](#) (American Library Association), která byla zveřejněna v roce 1989 ve zprávě Komise pro informační gramotnost: V překladu zní:

K dosažení informační gramotnosti musí být jedinec schopen rozeznat, kdy potřebuje informace, a dále je vyhledat, vyhodnotit a efektivně využít. Informačně gramotní lidé se naučili, jak se učit. Vědí, jak se učit, protože vědí, jak jsou znalosti pořádány, jak je možné informace vyhledat a využít je tak, aby se z nich další mohli učit. Jsou to lidé připravení pro celoživotní vzdělávání, protože mohou vždy najít informace potřebné k určitému rozhodnutí či k vyřešení daného úkolu.

Tato definice je ve své základní podobě či v různých modifikacích využívána také dalšími národními či mezinárodními organizacemi, které se zabývají informační gramotností - např. [ANZIL](#) (The Australian and New Zealand Institute for Information Literacy, nebo [NFIL](#) (National Forum on Information Literacy).

Některé organizace pracují s vlastní definicí. Například britská knihovnická organizace [CILIP](#) definuje informační gramotnost jako: „schopnost uvědomit si kdy a proč informaci potřebujeme, kde ji můžeme nalézt, jak ji zhodnotit, využít a dále šířit etickým způsobem“.

Jiné upřesňují místo informační gramotnosti v procesu celoživotního vzdělávání. Organizace UNESCO tak například v [Pražské deklaraci](#) z roku 2003 uvádí: „*Informační gramotnost zahrnuje znalost vlastních informačních potřeb, schopnost identifikovat, vyhledat, ohodnotit, uspořádat a efektivně vytvářet, používat a předávat informace, které se vztahují k určitému problému či tématu; je to základní předpoklad pro možnost aktivní účasti v informační společnosti a je součástí základního lidského práva na celoživotní vzdělávání.*“

Historie pojmu informační gramotnost a její definice jsou popsány v dokumentu Hany Landové Problematika informační výchovy na vysokých školách: studijně rozborová zpráva z roku 2000.

Komise IVIG se hlásí k definici CILIP z roku 2004, která jasně a stručně formuluje obsah informační gramotnosti a současně vyjmenovává základní kompetence pro informačně gramotného člověka:

Information literacy is knowing when and why you need information, where to find it, and how to evaluate, use and communicate it in an ethical manner.

This definition implies several skills. We believe that the skills (or competencies) that are required to be information literate require an understanding of:

- *A need for information*
- *The resources available*
- *How to find information*
- *The need to evaluate results*
- *How to work with or exploit results*
- *Ethics and responsibility of use*
- *How to communicate or share your findings*
- *How to manage your findings*

Přeloženo podle webové stránky CILIP:

Informační gramotnost je znalost a uvědomění si, kdy a proč potřebujeme informace, kde je najít a jak je hodnotit, použít a jak je sdělovat etickým způsobem.

Tato definice zahrnuje několik schopností a dovedností (kompetencí). Být informačně gramotný znamená získat znalost a pochopení:

- *Informačních potřeb*
- *Dostupných informačních zdrojů*
- *Způsobů jak vyhledávat informace*
- *Potřeby hodnotit výsledky vyhledávání*
- *Způsobu práce s výsledky jejich využití*
- *Etiky a odpovědnosti při užívání informací*
- *Způsobu komunikace a sdílení získaných zjištění a znalostí*
- *Vedení a spravování získaných výsledků a ujištění*

Použití definic informační gramotnosti v práci komise IVIG

Komise IVIG pracovala s definicemi informační gramotnosti od roku 2004, kdy připravovala průzkum informační gramotnosti studentů na vysokých školách a potřebovala ujasnit obsah pojmu informační gramotnost tak, aby mohla podle jejích jednotlivých částí jednak připravit otázky pro dotazník a jednak zformulovat standardy informačně gramotného studenta. K tomu vytvořila model informační gramotnosti, který vycházel z předpokladů a výsledků projektů IALS a SIALS a usnadnil přípravu dotazníku i formulaci standardů. Zdůvodnění tohoto přístupu popisuje následující text:

Gramotnost znamená v přeneseném významu nějakou konkrétní znalost či dovednost, resp. soubor znalostí či dovedností. Funkční gramotnost je pak vztažená ke kulturnímu kontextu, znamená tedy schopnost takové znalosti či dovednosti použít. V rámci projektu [IALS/SIALS](#) byla funkční gramotnost definována jako schopnost aktivně participovat na světě informací a byla dále rozčleněna do tří složek, a to na:

- **gramotnost literární**, jako schopnost nalézt a porozumět informaci z textu
- **gramotnost dokumentovou**, jako schopnost vyhledat a využít přesně definovanou informaci
- **gramotnost numerickou**, jako schopnost manipulovat s čísly.

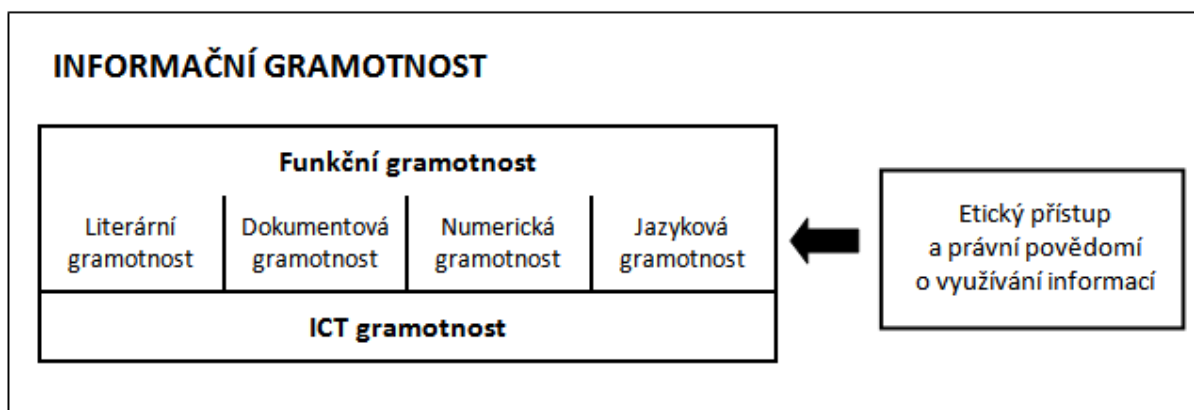
Z definice funkční gramotnosti podle IALS/SIALS (přestože existují i další členění) jsme vycházeli ve snaze definovat pojem informační gramotnost tak, aby zohledňoval rozvoj informačních a komunikačních technologií. Informační gramotnost chápeme jako funkční gramotnost v informační společnosti, společnosti na rozvoji takových technologií založené. K funkční gramotnosti proto přidáváme ICT gramotnost, jako schopnost uživatelské práce s počítačem (a dalšími nástroji) a sítěmi (zejména internetem), zdůrazňujeme však, že práce s ICT je vždy práce s nástroji a podporuje ostatní složky informační gramotnosti. Funkční gramotnost vždy jako celek vstoupí do konceptu gramotnosti informační a domníváme se, že schopnost pracovat s informacemi je v ní obecně již dostatečně obsažena. Zvlášť jsme zdůraznili gramotnost jazykovou, jako schopnost adekvátně používat mateřský a další jazyk a v rámci svého oboru také příslušnou terminologii. Práce s informacemi, tedy schopnost je nalézt, vyhodnotit a použít, zůstává klíčová a její podstata se na rozdíl od rozvoje nástrojů nemění.

Z praxe knihovníků a informačních knihovníků se ukazuje potřeba zdůraznit ještě jeden aspekt práce s informacemi, který však samotnou informační gramotnost přesahuje, a to etický přístup a znalost právních aspektů, které s informacemi souvisí. Tedy povědomí o tom, že použité zdroje je třeba citovat a zacházet s nimi s ohledem na autorské právo.

funkční G = literární G + dokumentová G + numerická G + jazyková G

informační gramotnost = funkční gramotnost + ICT gramotnost + etický přístup a právní povědomí k využívání informací

Model informační gramotnosti

Rozvíjet informační gramotnost tedy znamená vycházet z doporučení, která vyplývají z výzkumů funkční gramotnosti, zejména pokud jde o přesun důrazu z faktografie na obecnější kompetence, rozvoj komunikačních dovedností a důraz na výuku cizích jazyků - zejména angličtiny. Navíc to však znamená také rozvíjení schopností práce s informačními a komunikačními technologiemi, což je důležitou podmínkou uplatnění v informační společnosti. Informační gramotnost je nadto třeba chápat v kontextu tzv. [klíčových kompetencí](#), což jsou všechny znalosti a dovednosti důležité pro rozvoj a uplatnění každého člověka. Mezi klíčové kompetence patří mj. zmiňovaný etický přístup a znalost občanských práv a povinností.

Na otázku "proč je důležité definovat informační gramotnost?" odpovídají články [Informační gramotnost z hlediska veřejné politiky](#).